

Anbudet

från

Föfilstuna-Strängnäs Släktforskar Klubb

No 9

1991-02-04

Rapport från släktforskarförbundets riksstämma

Eftersom jag fungerat som ordförande under 1990, representerade jag klubben vid Sveriges Släktforskarförbunds riksstämma, som hölls i Rudbeckianska Skolan i Västerås den 29 - 30 september 1990.

Redan på fredagen den 28 september anordnades en ordförandekonferens i Västerås Bibliotek. Förbundets styrelse hade förberett konferensen genom att välja fyra ämnesområden, som skulle diskuteras. I samband med anmälan till konferensen skulle man ange vilken ämnesgrupp, man var mest intresserad av. Själv valde jag bibliotekens avgifter. Övriga ämnen var ekonomi, evenemangskatalog och skrifter. Diskussionen var livlig i alla grupperna. Många erfarenheter och tips från olika håll framfördes. Till sist samlades alla grupperna för en gemensam redovisning. Man gjorde ett förslag till uttalande, som överlämnades till stämman.

Vår klubb hade tillsammans med Lokalhistoriska Sällskapet anordnat en utställning och försäljning, som tillsammans med flera andra utställningar var öppen under båda släktforskar dagarna.

Klockan 10 på lördagen öppnades "Släktforskar dagar för alla" av huvudredak-

---

Anbudets adress

Lars Henning, Lektorsgatan 14, 645 30 Strängnäs, telefon 0152-11783.

tör Anders H. Pers. Därefter talade fil. dr. Nils William Olsson om "Hur man finner sina anförvanter i Nordamerika". Jag hade stora förväntningar på föredraget och satt redo med penna och papper för att anteckna alla råd. Men dr. Olsson började med att säga, att vi inte skulle anteckna något, för hans föredrag skulle tryckas och lämnas ut, och sedan läste han upp sitt föredrag i rasande fart. Någon tryckt redogörelse har jag inte sett till, så jag är inte klokare nu, än jag var före dr. Olssons föredrag.

Klockan 13 på lördagen kom så huvudämnet "Sveriges släktforskarförbunds riksstämma". Efter upprop och sedvanligt presidieval kom vi till valet av ny ordförande för förbundet. Eftersom Erik Thorell, som fungerat som ordförande sedan starten av förbundet, nu hade avböjt återval, skulle en ny utses. Förväntningarna var stora, då valberedningen inte i förväg hade föreslagit någon kandidat. Men nu hade man fått fram ett namn, och det var Allan Grund, som enhälligt valdes till ordförande. Efter kompletteringsval av styrelsen, där valberedningens förslag inte helt följdes av stämman, som tyckte, att den kvinnliga representationen var för dålig. Efter val av valberedning kom så övriga frågor, då ordförandekonferensens förslag kom upp. Stämman valde en kommitté, som skulle utforma ett meddelande till pressen och kulturministern angående bibliotekens avgifter för lån av släktforskmateriel. Som sammankallande i kommittén utsågs Håkan Skogsjö.

Sist avtackades de avgående styrelseledamöterna och särskilt hyllades den avgående ordföranden Erik Thorell. Efter stämman följde supé med dans.

Under söndagen hölls flera föredrag, men, då vår utställning måste bevakas, kunde jag inte höra på dem.

Mary Lindkvist

Rapport från klubbträffarna

Klubbträffen i Strängnäs den 25 oktober 1990

Den lilla tappra skara, som infunnit sig, fick höra ett trevligt föredrag av Sive Karlsson, välkänd lokalhistorisk forskare och ordförande i Gåsinge-Dillnäs Hembygdsförening. Efter föredraget visade han diabilder, som gjorts av de foton, som togs under tiden 1907 till cirka 1925 av A Bianchini. Denne gjorde något för den

tiden mycket ovanligt, när han for runt i bygderna med sin kamera och fotograferade allt. Människor, byggnader och miljöer, som nu försvunnit, dokumenterades för eftervärlden. Han gav även ut ett antal topografiska häften från Södermanland.

Hembygdsföreningen erbjöds så småningom att köpa fotoplåtar, negativ och vykort för summa 6 000:- kronor. Det tyckte man var för dyrt, och delar av samlingen såldes på annat håll. Det som blev kvar köptes dock senare in för 400:-. Bilderna har givetvis mycket stort intresse för alla släkt- och hembygdsforskare, då de visar, hur tillvaron tedde sig i vardag och fest för den tidens människor. Vi fick se arbetsbilder som vedhuggning, höstplöjning och något, som jag tror inte varit så vanligt i Södermanland, nämligen stutdrivning. Man köpte ungdjur i Småland, drev dem hem och sålde dem sedan till slakt efter några år. Kolning bedrevs också på många håll till järnframställningen, och båda verksamheterna fanns med på många bilder. Interiörbilder från hem och arbetsplatser fanns med, arbetslag och arbetsredskap. Speciellt minns man bilden från arbetet i gruvan där man stod i vatten utan vår tids skyddskläder och stövlar.

Sives eget intresse för soldater och släktforskning väcktes bland annat av en soldat Elf, som hade mycket att berätta om sitt eget och släktingars liv som soldater i den indelta armén. En händelse i Daga Härad blev Sive speciellt intresserad av, nämligen det uppror, som bröt ut med anledning av utskrivning av förstärkningsmanskaper 1808-1809 till det pågående finska kriget. Fjorton personer rannsakades, varav en dömdes till döden. Sive har forskat närmare i åklagarens konceptblad på Riksarkivet och bland annat läst om budkavlen för byggandet av stupstocken och om skarprättaren Hjort. I romanen "De gjorde uppror" har författarinnan Margit Geijer skildrat en del av anledningen till händelsen, rättegången och hur människorna i bygden fick känna på krigets påfrestningar, när män och söner försvann ut i armén.

Föredraget avslutades med Sives uppmaning till åhörarna att tänka på det Fattig-Sverige, vi hade för inte så länge sedan och som tack vare fotograferna A Bianchini och "Kallegrafen" från Åker finns dokumenterat.

Margareta Bergqvist

Klubbträffen i Eskilstuna den 22 november 1990

Kvällens gäst var överste Karl Sergel från Strängnäs, som livfullt och engagerat berättade om sin släkt. Den förste släktmedlem, som bosatte sig i Sverige, Christoffer Sergell, kom 1737 från Hessen - liksom kung Fredrik I - och slog sig ner i Stockholm, där han blev hovbrodör. En son lämnade han kvar i Tyskland, men denne emigrerade senare till USA och blev stamfar till en ny släktgren. I Sverige ble Christoffer Sergell far till den lysande skulptören Johan Tobias Sergel, 1740- 1814. Talaren gick inte in på dennes verksamhet och berömmelse, men hänvisade till en doktorsavhandling av Elvy Setterqvist-O'Brien: Johan Tobias Sergel and neo-classicism. Han berättade om skulptörens adlande 1808, där sköldebrevet har den tidiga namnformen Sergell, som senare ändrades till Sergel. Sköldebrevet tog så lång tid att framställa, att det börjar med "Vi Gustaf IV Adolf" men är undertecknat av Karl XIII. Johan Tobias Sergel levde tillsammans med den älskliga Anna Rella Hellström och hade med henne två barn, en son och en dotter. Efter Sergels framställning till kungen förklarades de båda legitima och alltså adliga. Anna Rella dog i gulsot redan 1796 till skulptörens förtvivlan.

Johan Tobias Sergel köpte 1812 säteriet Spånga i Ärla socken som en släktgård till sin son Johan Gustaf, 1792-1838, och började genast bygga det corps-de-logi, som nu finns och som stod färdigt 1815, året efter hans död. Gården kom att stanna i släktens ägo i 113 år till 1925, då den såldes till en löjtnant Tegnander, som i sin tur 1932 sålde Spånga till fru Helga Flyborg, vars dotter och måg, Ulrika och Sven Arvid Nilsson nu äger och bebod Spånga.

Överste Sergel, som själv är född på Spånga, berättade om säteriets tidigare öden. Då Reinhold Rademacher startade sitt manufakturverk Carl Gustafs Stad i Eskilstuna, fick han som stöd åt manufakturverket bli a Spånga i förläning av Kronan. Efter Rademachers död innehades förläningen av hans änka, Maria Wittmacher och hans två mågar, som fortsatte att driva manufakturverket. Detta gick emellertid dåligt, och Kronan upplät därför "Eskelstuna Manufactoirewärrck", Spånga och Tynnelsö m m till överstinnan Woynarowska i avräkning på det väldiga belopp hennes man lånat Karl XII. Fru Woynarowska tröttnade emellertid snart på Sverige

och sålde manufakturverket och Spånga till brukspatron Fredrik Rothof, som lät bygga de ännu kvarstående flyglarna.

Släkten Sergel ägde även ett nu rivet hus vid det, som numera är Sergels Torg. Där har även konstnärerna Lorens Pasch och Egron Lundgren bott.

En förvånande stor del av de svenska manliga ättlingarna har blivit officerare och saknar konstnärliga anlag, medan det bland ättlingarna i USA finns målare och bildhuggare. Namnet Sergel har använts som pseudonym av Sten Selander. Han gav nämligen ut sitt förstlingsverk, diktsamlingen "Den galna noblessen" under namnet "Sten Sergel". Numera är ju inga namn skyddade, därför har fyra syskon Karlsson från Näsbyholm kunnat anta namnet Sergel.

Verner von Heidenstam besökte ofta Spånga, där hans moster, Beata Rütterskjöld, var gift med skulptörens sonson, Birger Fredrik. Överste Karl Sergel är sonson till dessa båda och därför brorson till skaldens älskade kusin och lekkamrat, Bibi Sergel, senare gift Nordenskjöld. Hon har i "Hågkomster och livsintryck" berättat om sin kusin. Där finns den lilla dikt, som överste Sergel citerade som avslutning:

*Jag hade tråkigt, var jag kom på jorden.
För het var södern och för kall var norden.
Jag hade tråkigt hemma, tråkigt borta;
ibland mig tycktes dagarna för korta,
ibland de syntes åter alltför långa.
Då hände sig, att på ett ställe jag
såg lagom långsamt flyta dag för dag.
Vad hette stället? Jo, jag minns det: Spånga!*

Gunborg Nyman

Biblioteksavgifter

Strängnäs Bibliotek har höjt avgift för lån av film och kort, samt för förlängning av kortlån till 10 kronor per film resp. volym.

Svenskarna i Nya Zeeland

Förre ambassadören i Nya Zeeland, Sten Aminoff, har lovat att medverka på släktforskarclubbens möte i maj månad. Två projekt är förknippade med hans namn. Under sin ämbets-tid i Nya Zeeland sökte han göra en så omsorgsfull kartläggning, som någonsin var möjligt, av alla de svenskar, som bosatte sig där från äldsta tid och fram till och med 1940. Resultatet blev en diger bok, späckad av släkt-historiska uppgifter. För närvarande samlar han uppgifter om alla de svenskar, som emigrerade till USA före mitten av 1800-talet. Detta arbete bedriver han i samarbete med de lokala släktforskarföreningarna. Vi får veta mer därom vid hans besök hos oss. Jag vill här lyfta fram hans bok om Nya Zeeland.

För omkring femton år sedan bröt min syster Emy och hennes familj, make och tre döttrar, upp från sitt arrende under Clastorp utanför Katrineholm för att söka en ny framtid i Nya Zeeland. De har nu en farm på den nordligaste spetsen av Nordön, inte långt från Bay of Islands. Kreatursskötseln är främsta näringen, men inkomsterna drygas ut av min svåger Stures tillverkning av släp-vagnar och Emys vävning av trasmattor efter svensk modell. Sistnämnda fritidsarbete har väckt intresse och med avyttringen är inga problem. Emy gjorde ett besök i Sverige nu i januari 1991, och det blev anledning till att berätta släktminnen, besöka släktingar och kyrkogårdar. Vid ett tidigare besök i hemlandet deltog hon och jag på den så kallade Minnesotadagen, som årligen i augusti månad brukar arrangeras i Växjö av Emigrantinstitutet där. Vi mötte Sten Aminoff. För mig blev detta en kontakt, som sedan bara har stärkts genom åren. Mitt intresse för hans bok baserar sig både på vår vänskap och min systers utvandring till Nya Zeeland.

Aminoffs bok bär titeln "Svenskarna i Nya Zeeland - Den svenska emigrationen till 1940". Den har utgivits som nr 2 i Emigrantinstitutets vänners skriftserie och kom ut år 1988. På de 464 sidorna har han fullständiga födelseuppgifter (födelse-tid, födelseförsamling, föräldrars namn med mera) för 60 procent av dem som utvandrade från Sverige eller omkring 2 000 svenskar, som kom till Nya Zeeland före 1940, men hela personmaterialet omfattar 3 300 namn. Namnen är uppställda i alfabetisk ordning och därför mycket lätta att hitta. Emy, som själv anlände för sent för att komma med i boken, har funnit på svenskättlingar, som hon mött i landet.

Sten Aminoff har en inledning i boken på nära 100 sidor. Där berättar han

om de tidigaste svenskarna i Nya Zeeland. Vi får veta att svensken Daniel Solander, Linné-lärjungen och vetenskapsmannen, följde med kapten James Cook på hans resa år 1769 till Nya Zeeland. Två mäktiga klippöar utanför Sydöns kust har uppkallats efter svensken och heter Solander Islands. År 1829 anlände Sven Sjögren till hamnen Akaroa. En maorihövding köpte ett gevär av honom och lämnade i utbyte inte blott ett dyrbart maorismycke utan även sin dotter Hinahina som brud. Hon följde med Sjögren till Sverige men dog efter en kort tid av smittkoppor.

Många svenskar anlände till Nya Zeeland under den så kallade guldgrävar tiden på 1860-talet. Men det var mest svenska sjömän, som sökte sin lycka i det nya landet. Först på 1870-talet kom en stor gruppemigration från Sverige. Nybyggarna togs i bruk för att avverka de väldiga urskogar, som täckte stora delar av landet. Det var främst lantarbetare, som med eller utan familjer lämnade vårt land. Efter 1870-talet ökade utvandringen av främst sjömän för en tid. Men efter första världskriget och fram till 1940 var emigrationen till Nya Zeeland högst marginell för vårt land. Av omkring 200 personer, som då anlände, återvände ett trettital.

Från 1940 och till våra dagar har emigrationen till Nya Zeeland minskat ytterligare. År 1980 utgjorde de svenskfödda emigranterna blott en bråkdel av landets befolkning eller omkring 300 individer - däribland min syster med familj. Men Aminoff framhåller, att "mer än 10 000 nyzeeländare i dag har ett större eller mindre svenskt påbrå".

Sten Aminoff berättar i sin stora bok om de svenska emigranternas yrken och deras kulturella och religiösa verksamhet. Han redovisar mycket utförligt det källmaterial, som finns att tillgå. Boken har därför intresse för emigrantforskning över huvud taget. Hans sätt att redovisa svenskätlingarna i Nya Zeeland har också ett metodiskt intresse. Ortförteckningen i slutet ger oss snabbt besked om vilka emigranter, som kom från exempelvis Eskilstuna och Strängnäs. Från Strängnäs kom en sjöman, Gustaf Holm, till Nya Zeeland år 1893. År 1919 anlände Carl Eric Jensen, född 1894 i Eskilstuna.

Aminoffs intressanta bok om Nya Zeeland kan anskaffas på Stadsarkivet i Eskilstuna. Den kostar 195 kronor.

Bror-Erik Ohlsson

Adresser till släktforskarclubbar i Södermanlands län

Eskilstuna-Strängnäs Släktforskarclubb,
c/o Lars Henning, Lektorsgatan 14, 645 30 Strängnäs.

Katrineholm-Flen-Vingåkers Släktforskarclubb,
c/o Stadsbiblioteket, Box 90, 641 21 Katrineholm.

Nyköping-Oxelösund Släktforskarclubb,
c/o Margareta Stålbrand, Gruvvägen 30, 611 65 Nyköping.

Socknar i Södermanlands län med kommunhemvist²

S Aspö	E Jäder	S Strängnäs Domk.
E Barva	K Katrineholm	S Strängnäs Landsf.
N Bergshammar	N Kattnäs	S Strängnäs Stadsf.
F Bettna	N Kila	E Sundby
K Björkvik	E Kjula	N Svärta
N Björmlunda	N Kvarsebo	N Sättersta
F Blacksta	S Kärbo	S Toresund
N Bogsta	K Lerbo	E Torshälla
N Bälinge	N Lid	N Torsåker
N Bärbo	F Lilla Malma	N Trosa Landsf.
N Dillnäs	E Lista	N Trosa Stadsf.
F Dunker	N Ludgo	E Tumbo
E Eskilstuna Fors	N Lunda	N Tuna
E Eskilstuna Kloster	S Länna	N Tunaberg
F Flen	N Låstringe	N Tystberga
K Floda	S Mariefred	F Vadsbro
S Fogdö	F (Lilla) Mellösa	N Vagnhärad
F Forsa	N Nikolai	E Vallby
N Frustuna	N Nykyrka	S Vansö
E Gillberga	N Nyköpings S:t Nikolai	N Vrena
N Gryt	N Nyköpings Västra	N Västerljung
N Gåsinge	N Nyköpings Östra	E Västermo
N Halla	E Näshulta	V Västra Vingåker
E Hammarby	O Oxelösund	S Ytterselö
S Helgarö	N Ripsa	S Åker
F Helgesta	N Runtuna	F Årdala
N Helgona	E Råby-Rekarne	S Ärja
N Husby-Oppunda	N Råby-Rönö	E Ärla
E Husby-Rekarne	K Sköldinge	E Öja
F Hyltinge	N Spelvik	V Österåker
E Hällby	E Stenkvista	K Östra Vingåker
S Härad	N Stigtomta	S Överselö
K Julita	K Stora Malm	

² **Kommuner:** E=Eskilstuna, F=Flen, K=Katrineholm, N=Nyköping,

O=Oxelösund, S=Strängnäs, V=Vingåker.